

REPENSAR L'ECONOMIA DES DE LES LLEIS FÍSQUES

ALBERT FLORENSA GIMÉNEZ

La situació econòmica desesperada en què es troben molts països, entre ells el nostre, i que provoca tants patiments, no és el marc més adient per alimentar reflexions que no apuntin, precisament, a la solució dels problemes que planteja aquesta situació. Aparentment, la qüestió que proposa aquest article pot semblar inapropiada per a aquests temps de penúria, però pensem que no és així.

Incorporar les lleis físiques a l'economia no és cap novetat. Sense anar més lluny, el matemàtic i economista romanès Nicholas Georgescu-Roegen (1906-1994), professor durant molts anys a la Universitat de Vanderbilt, als EUA, va complir, entre d'altres, l'objectiu de situar les lleis de la biologia i de la termodinàmica al bell mig de la reflexió econòmica.

Les conseqüències que se'n desprenen són importants. Per exemple, la Segona Llei de la Termodinàmica ens diu que l'entropia d'un sistema aïllat tendeix a augmentar. En altres paraules i simplificant: l'energia d'un sistema aïllat tendeix a convertir-se en energia inutilitzable per l'home. Si no considerem l'energia que prové del Sol, la Terra esdevé un sistema tancat. D'aquesta manera, els recursos energètics emmagatz-

mats al nostre planeta com, per exemple, el carbó o el petroli, a mesura que són utilitzats per l'home s'exhaureixen definitivament, perquè la seva utilització augmenta indefectiblement l'entropia esdevenint, com dèiem, inútils, des del punt de vista energètic, per a l'home. Així, un litre de benzina es pot cremar per moure una màquina, però el producte de la seva combustió, amb l'entropia més alta, ja no pot utilitzar-se, sense un gran cost energètic, per tornar a tenir un litre de benzina. Georgescu-Roegen va fer extensiva aquesta llei també als materials.

Davant d'aquesta perspectiva i de les dades sobre els recursos de què disposa la humanitat, com, per exemple, la superació de l'anomenat «*peak* del petroli» (màxim a partir del qual l'extracció declina), ¿poden continuar els països anomenats «desenvolupats» amb el ritme de consum que tenen actualment? Encara més, ¿poden els països «en vies de desenvolupament» assolir els nivells de consum que tenen els països «desenvolupats»?

No resulta senzill respondre aquestes preguntes. ¿No tenen dret els països pobres, més que no pas els rics, a millorar la seva situació, a créixer, en definitiva, a utilitzar recursos? I si els recursos són limitats, ¿no haurien de disminuir els països rics el seu consum? El mateix es podria dir de la generació de residus i de la contaminació en general.

Sovint s'apel·la a la tecnologia, a la manera d'un *Deus ex Machina*,

com a salvadora de la humanitat. L'afirmació de «ja trobaran alguna cosa» esdevé la lletania de molts economistes acorralats davant els límits físics de l'economia. Si bé és cert que Malthus va ser derrotat pel desenvolupament provocat per la Revolució Industrial, i la seva profecia de fam per a una humanitat en creixement demogràfic no es va complir, ¿qui ens pot assegurar que trobarem ara una solució tecnològica a la manca de recursos i a la pol·lució del planeta? És clar que cal continuar la recerca científica i tecnològica, però cal pensar en altres solucions.

Si la tecnologia no ens proporciona aquesta solució, i de moment sembla que està lluny de poder-la donar, caldrà pensar en nous horitzons econòmics.

L'esmentat Georgescu-Roegen, però també Serge Latouche, Tim Jackson i els espanyols José Manuel Naredo, Joan Martínez Alier o Jorge Riechmann, entre d'altres, ens ofereixen propostes serioses per pensar una economia que posi en qüestió el creixement fonamentat en els combustibles fòssils i en el consum de recursos no-renovables, a fi i efecte d'aconseguir una economia que permeti una vida més humana en harmonia amb el planeta i un repartiment més just dels recursos i de la riquesa.

Aquestes són algunes de les propostes que fan aquests autors, encara que, òbviament, no tots ells defensen cadascuna de les propostes:

- compartir el treball i, per tant, reduir el temps de treball per persona, tot disminuint els ingressos aquells que ho poguessin fer; i rebent ajudes, amb el que ens estalviariem en subsidis d'atur, aquells que tinguessin els sous més baixos. Certament es produiria una disminució en els índexs de productivitat, però, en definitiva, ¿de què serveix augmentar la productivitat si ningú no pot comprar allò que es produeix perquè no té diners per fer-ho?;
- qüestionar el consumisme imperant;
- augmentar la utilització de les energies renovables, tot aprofitant l'energia que ens proporciona el Sol, i disminuir el consum de les energies no-renovables;
- fomentar el reciclatge i la reutilització;
- relocalitzar certes produccions.

Evidentment, posar en pràctica aquestes propostes demana, com assenyalen tots aquests autors, un canvi en els valors que actualment semblen predominants en la nostra societat, i que en bona manera estan relacionats amb el consum. Certament, es fa necessari un important i ardu treball educatiu en aquest sentit, però amb possibilitats de reeixir-hi. De fet, els estudis que estan desenvolupant els professors Richard Wilkinson i Kate Pickett, o la New Economic Foundation, ens mostren com, un cop sobrepassat cert

nivell de renda per càpita, molts dels indicadors del benestar tals com l'esperança de vida, la cohesió social o la percepció del grau de satisfacció amb la pròpia vida, no es correlacionen significativament amb increments de la renda per càpita. Més encara, els valors d'aquests indicadors disminueixen a mesura que la desigualtat en els països és més important, i es dona el cas que països amb rendes per càpita més baixes, però alhora amb menys desigualtat, tenen nivells de benestar més alts.

Si tinguéssim molta pressa per arribar al carrer, no saltariem per la finestra d'un cinquè pis, perquè sabem que la llei de la gravetat ens afectaria desfavorablement, i perquè tampoc no confiariem en la possibilitat que, en el breu trajecte de caiguda, algú ens proporcionés una tecnologia capaç d'eliminar els efectes de la gravetat. De la mateixa manera, cal pensar en noves formes econòmiques que considerin les lleis físiques i que recondueixin l'economia cap al seu objectiu fonamental, que no és altre que facilitar la vida humana tot proporcionant-li recursos i distribuint-los. O, com li agradava dir a Gergescu-Roegen: el veritable objectiu del procés econòmic no és simplement un flux físic de residus i desfetes, sinó la joia de viure (*enjoyment of life*).